

Šárka Dostálová, předsedkyně Slunečnice, o.s.
rozbor situace centra sociální rehabilitace CESTA DO SVĚTA,
které je poskytovatelem služeb pro osoby s mentálním a tělesným postižením v Děčíně

- STÁT NEDOKÁŽE ZAJISTIT ŽIVOTASCHOPNOST MODERNÍCH SOCIÁLNÍCH SLUŽEB, KTERÉ PODPORUJÍ INTEGRACI OSOB S POSTIŽENÍM ZPĚT DO SPOLEČNOSTI.

- STÁT ODŘÍZL NEZISKOVÉ POSKYTOVATELE OD EVROPSKÝCH DOTACÍ A ZABRZDIL TÍM ROZVOJ SOCIÁLNÍCH SLUŽEB V CELÉ REPUBLICE.

- EFEKTIVITA SOCIÁLNÍCH SLUŽEB SE OPĚT BLÍŽÍCÍ KONCEPCI NASTAVENÉ PŘED ROKEM 1989 - POZAVÍRAT POSTIŽENÉ DO ÚSTAVŮ, BYŤ MODERNĚJŠÍCH A VYBAVENĚJŠÍCH.

Celý problém spočívá v tom, jak stát rozděluje finanční prostředky v sociální sféře. S novým zákonem o sociálních službách byly u jednotlivých sociálních služeb též nastaveny podmínky pro zpoplatnění služeb. Kupodivu, ale ne každá služba je zpoplatněna (např. sociální rehabilitace, kterou poskytujeme ve Slunečnici, nesmí být zpoplatněna ze zákona). Protože však z pochopitelných důvodů není možné čekat, jak se zachová stát (na nový zákon o sociálních službách se čekalo téměř 15 let), nastavilo vedení Slunečnice, o.s., systém poplatků za vlastní služby ještě před registrací a před vznikem zákona, kdy si uživatel (dříve klient) zaplatil malý obnos, kterým se podílel na úhradě služby. Jednalo se v našem případě o symbolickou částku 20 Kč za zájmový kroužek nebo hodinu činnosti v CDS. Poté, co dotace z MPSV a krajského úřadu v roce 2007 byly tak neúnosně nízké, že nedokázaly zajistit tyto služby, zvedli jsme poplatek na 40 - 50 Kč podle typu činnosti, na kterou si uživatel doplácel. Samozřejmě se jedná o tak malé částky, že nepokryjí ani zdaleka náklady služby, natož abychom z nich měli nějaký zisk. Jde skutečně o symbolický podíl uživatele na samotné službě, kdy i on díky své platbě cítí nějakou formu závazku a služby si více váží a uvědomuje si, co mu přináší a jak mu pomáhá.

Na krajském úřadě jsme se s naší sociální rehabilitací zaregistrovali do databáze poskytovatelů sociálních služeb podle nového zákona na konci června 2007. Bohužel, od té chvíle jsme už však poplatky od uživatelů vybírat nesměli. Abychom nebyli v rozporu se zákonem, museli jsme všechny peníze vrátit.

Ve chvíli, kdy dotace státu a kraje nepokryly ani třetinu nákladů na činnost a kdy uživatelé alespoň málo, ale přesto přispěli na pokrytí části nákladů, bylo pro nás vrácení již vybraných úhrad za služby velmi nepříjemné. Přesto jsme tuto skutečnost oznámili rodičům a opatrovníkům uživatelů našich služeb a peníze jim vrátili. V tu chvíli nastalo zděšení u nich - *jak a za co ale máme příspěvky, které nám stát dává na nákup služeb, utratit? A co když na nás přijde kontrola ze sociálky, jak s dávkami nakládáme? Jak doložíme, že služeb užíváme a že své děti nešídíme, když si tu službu nemůžeme zaplatit a nemáme žádný doklad?*

Částečně se to vyřešilo tak, že služby, které jsou nadstandardní a nejsou součástí sociální rehabilitace, jsme zpoplatněné nechali a samotnou službu poskytujeme zadarmo. A rodiče, kteří si to mohli dovolit, se od té doby stali našimi sponzory, protože nám část ze svého příspěvku věnovali jako dar. Nežádali jsme je o to, ale spontánně se

na tom domluvili rovnou na informativní schůzce, kdy jsme jim peníze vraceli. Každý dal co pro něj bylo únosné, někdo pár stovek, někdo několik tisíc. Vždycky jsem si rodičů postižených lidí, kteří navštěvují naše centrum, vážila za jejich obětavost a celoživotní oporu svým již dospělým dětem, ale tímto jejich krokem u nás získali ještě větší obdiv. Každý z nich peníze potřebuje a když je nemusí zaplatit za službu, investuje je do svých dětí jinak. Tímhle gestem jsme od nich dostali za naši práci obrovské ocenění.

Ale zpět k zajištění sociálních služeb ze strany vlády České republiky: Nový zákon směřoval ke dvěma významným změnám: **změnit systém financování sociálních služeb a nastavit jako prioritu prospěšnou celé společnosti terénní a ambulantní služby, které půjdou za uživatelem. Tím bylo myšleno, aby se rozrůstaly služby v místě bydliště uživatele, aby mohl zůstat ve svém přirozeném prostředí a aby uživatel byl maximálně integrován za dostatečné a kvalitní podpory. Je to oboustranně přínosné pro celou společnost a navíc je to levnější než ústavní péče, zatěžující stát miliardami neefektivně vynaloženými na zajištění osamělých a vykořeněných životů lidí s postižením mimo rodinu.**

Bohužel, neziskovky, které v drtivé většině provozují právě terénní a ambulantní služby, dostaly na dotacích nejméně (někdy vůbec nic) a ústavy dostaly miliony. To je v rozporu se základním principem nového sociálního zákona - podpora jde opět do ústavů, kde jsou postižení izolováni od přirozeného prostředí, namísto toho, aby se tito lidé postupně integrovali zpátky do běžné společnosti. Zajištěné ústavy tak nemají potřebu se transformovat do podoby specializovaných zařízení pro nejtěžší typy postižení, kde ani s tou nejlepší podporou není možné zajistit domácí či ambulantní péči. Z ekonomického hlediska pak stát již nemá prostředky na zajištění dalších sociálních služeb, neboť tyto finance opět utopil snahou o zakonzervování stávajícího stavu.

Právě kvůli této nepochopitelné finanční politice, která je v přímém rozporu s účelem nového zákona, řešilo mnoho neziskových poskytovatelů sociálních služeb otázku, zda nebude lepší službu ukončit, draze vyškolené profesionály (pro potřeby zákona) propustit a jít se žít (doslova) sázením stromků (musím přiznat, že naše sdružení situaci takto řeší doslova). Loni jsme dostali na dotacích zhruba třetinu, letos cca čtvrtinu (přitom náklady enormě vzrostly a to jak mzdové, tak provozní). Tuto situaci však ministerstvo přes neustálé podněty není ochotno řešit, což je deklarováno vystupováním jeho zástupců v médiích. Naopak, ze strany zákona a ministerstva je požadováno zvyšování kvalifikací, vybavenosti, atd., - ale udrzte si za 12.000 Kč vysokoškolačka s několikaletou praxí a výbornými referencemi v oboru. Stát nadále preferuje ústavní péči, přestože je prokazatelné, že neziskové organizace jsou ve většině případů hospodárnější, flexibilnější a sociální služby dokáží zajistit minimálně na stejné, ale většinou na lepší úrovni (a to i v podmínkách, kdy mají oproti příspěvkovým organizacím podstatně méně peněz). Ve srovnání se státním sektorem mají NNO vyšší předpoklady pro skvělou týmovou spolupráci, možnost rozvoje kreativity profesionálů, naslouchání vedení vůči podnětům a návrhům, umění rychlého a efektivního rozhodování, atd. Výsledkem současné politiky je, že nejlepší odborníci na sociální problematiku odcházejí do zahraničí nebo do komerčního sektoru (protože neziskový sektor díky své pružnosti a tvůrčímu prostředí je ideální školou pro podnikání).

V této chvíli se již nelze naivně domnívat, že celý stav je pouze výsledkem toho, že ministerstvo včas nevyřešilo systém dotací v časovém i metodickém souladu s novým zákonem o sociálních službách. Původně bylo plánováno (a byly podle toho připravovány státní dotace i evropský sociální fond na r.2007 - 13), že vybrané

registrované sociální služby získají podporu z evropského sociálního fondu, z něhož budou mít zajištěny finance na tři roky existence.

Dále systém počítal s tím, že peníze, které obdrží uživatel na úhradu služby, se díky úhradě zase do systému vrátí. Jen **nebylo dořešeno, že v případě služeb, které nesmí být zpoplatněny, to půjde poněkud těžko, a že služby, které pomáhají integraci postižených a tudíž jsou stejně potřebné jako kterékoliv jiné, se díky tomu utlumí nebo zlikvidují, což je v rozporu s moderní koncepcí sociálních politiky EU.** Lépe řečeno, spolehlivé zajištění takových služeb je možné jen za předpokladu kompenzací z ministerstva, ale tento předpoklad v České republice naplněn není. Doufali jsme, že když finance v plné míře nezajistilo ministerstvo, obdržíme adekvátní část od kraje, ten však udělil na dotacích ještě méně. Nelze se divit - ESF není vyhlášený a na ministerstvo útočí žádostmi o dotace úplně všichni poskytovatelé sociálních služeb, protože na ESF si vybrané služby prostě zatím nesáhnou. Otázkou zůstává, proč kompetentní úředníky vůbec neznepokojuje, že organizace za těchto podmínek nemohou služby zajišťovat. Tím pádem též MPSV musí svou dotační kapitolu, s níž původně počítalo pro jinou strukturu organizací, rozdělit na mnohem menší dílky, aby ten průšvih „nějak zapláclo“ a dostalo se na všechny. O tom, že efekt takovéto politiky není prozíravý, domnívám se, není nutno polemizovat. Konkrétní příklad:

Na rok 2008 jsme z celkových nákladů na službu ve výši 3.500.000 Kč žádali po MPSV částku 2.200.000 Kč na celoroční poskytování služby a dostali jsme 1.100.000 Kč. Jen mzdové náklady na provoz centra sociální rehabilitace činí 1.500.000 Kč a zahrnují 3 asistenty pro přímou práci s klienty, 1 ergoterapeutku, 1 vedoucí centra, poměrový podíl mzdy hospodářky a poměrový podíl mzdy koordinátora dobrovolníků, který obstarává a vzdělává dobrovolníky vyškolené pro práci s uživateli, poměrnou část mzdy ředitelky Slunečnice, která řídí nejen tuto službu a související činnosti, vede lidi, zajišťuje fundraising, atd. (z těchto 8 lidí je 5 vysokoškolsky vzdělaných, 1 s VOŠ a 2 SŠ). Nemůžeme jim tedy nabídnout minimální mzdu, tak, jak jsme to dělali v minulosti, neboť jsme vázáni zákonem dosáhnout určitého standardu kvality, abychom mohli službu provozovat. Protože jsme s podobnou situací počítali, spoléhali jsme na to, že období nouze překonáme s pomocí sponzorů, podobně, jako tomu bylo v uplynulých letech.

To nejhorší však teprve přišlo. Věděli jsme, že dotace budou nižší, ale důvěřovali jsme příslibu, že nejpozději začátkem roku otevře kraj Evropský sociální fond, z něž budeme moci čerpat finance tak, abychom náklady služeb plně pokryly. Nyní je duben 2008 a globální grant ESF stále není otevřen (podle dalšího příslibu, který již pro nás nemá žádnou hodnotu spolehlivosti, bude prý fond otevřen začátkem května, což znamená, že čerpat z něj budeme moci "už" v lednu 2009!). Pokud se tedy vláda ČR diví, že ztrácí důvěru, měla by vědět, že tento příklad je dalším do mozaiky, protože situace v jiných organizacích, jako je naše, je identická.

Nedůvěryhodné je též financování z rozpočtu Ministerstva práce a sociálních věcí. Rozhodnutí ministerstva o dotaci sice bylo uděleno v první půlce února s tím, že nejpozději do 15. 2. 08 má být uhrazena 1. část dotace a do konce března 2008 druhá část. První část dotace (čtvrtina schválené dotace) dorazila ve druhé polovině března, kdy už jsme se finančně málem úplně položili. Dlouhodobě a náročně vybudovanou dobrou pověst naší orgazace poškozují dluhy - kvůli druhotné platební neschopnosti od nás odstupují partneři (od majitele objektu, v němž sídlíme, přes dodavatele

rekonstrukčních prací až po chráněnou grafickou dílnou, od níž si nakupujeme služby). Umíte si představit organizaci se zaměstnanci, jak 3 měsíce nemá na výplaty, úhradu nájmu, plynu elektřiny, vybavení pro postižené, ale i na papíry do tiskárny? Jakou hodnotu v té chvíli má, že tato organizace poskytuje potřebné služby lidem s mentálním i tělesným postižením, že se jedná o jednoho z nejlepších poskytovatelů v regionu, který je díky spokojenosti klientů vyhledáván, konkuruje místním příspěvkovým organizacím, čímž je motivuje ke zvyšování kvality i jejich služeb? Dluhy jsme se statečně pokusili vyřešit úvěrem s vírou, že se tak špatná situace, která vznikla cizím zaviněním, opakovat nebude. Nicméně druhá část dotace stále ještě nedorazila (dovoluji si opět připomenout, že je polovina dubna), takže jsme zase platbu faktury za vodu, plyn a elektřinu museli odložit, protože poslední peníze jsme dali za březnové mzdy a jsme opět bez prostředků. Balance je takováto: Fondy ESF v nedohlednu, sponzoři jsou po vánocích vyčerpaní a my už můžeme věřit jen v zázrak. Toto je také důvod, proč jsme donuceni činit opatření, která zejména státním úředníkům pravděpodobně nebudou vyhovovat.

Šárka Dostálová, předsedkyně Slunečnice, o.s.

Autorka textu je dlouholetá aktivistka v neziskovém sektoru. Jako profesionál pracovala v ÚSP Stará Oleška a v roce 1998 založila nevládní neziskovou organizaci Slunečnice, o.s. Tato organizace již deset let poskytuje služby lidem s mentálním a tělesným postižením. Úspěšně realizovala celou řadu projektů orientovaných na rozvoj sociálních služeb. V roce 2004 založila v Děčíně centrum sociální rehabilitace Cesta do světa, které proslulo zejména aktivitami bezbariérového výtvarného ateliéru pro osoby s mentálním postižením.

Více informací získáte na www.slundecin.org.